

УДК: 330 : 336.226

Романченко Ю. О., к.е.н., доцент, доцент кафедри організації обліку та аудиту
Полтавська державна аграрна академія

СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ – ПІДПРИЄМЦІВ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Висвітлено сутність та умови застосування спрощеної системи оподаткування. Обґрунтовано фактори вибору групи єдиного податку господарюючими суб'єктами. Проаналізовано тенденцію зміни кількості діючих фізичних осіб – підприємців та суми сплаченого єдиного податку до бюджету. Розглянуто порядок ведення облікових регістрів фізичними особами – підприємцями та основні аспекти податкової звітності платників єдиного податку за групами.

Ключові слова: єдиний податок, ставки податку, фізичні особи - підприємці, податок, наймані працівники, дохід, витрати, регістри обліку

Romanchenko Y.

SIMPLIFIED TAXATION SYSTEM OF INDIVIDUAL ENTREPRENEURS: CURRENT STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

The article is dedicated the essence and conditions of application of the simplified taxation system. The factors of the choice of a single tax group by economic entities are substantiated. The tendency of changes in the number of active individuals - entrepreneurs and the amount of the paid single tax to the budget has been analyzed. The procedure of keeping registers by natural persons - entrepreneurs and the main aspects of tax reporting of single tax payers by groups is considered.

Key words: single tax, tax rates, individuals entrepreneurs, tax, employees, income, expenses, accounting registers.

Романченко Ю. А.

УПРОЩЕННАЯ СИСТЕМА НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ - ПРЕДПРИНИМАТЕЛЕЙ: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

Изложены сущность и условия применения упрощенной системы налогообложения. Обоснованно факторы выбора группы единого налога хозяйствующими субъектами. Проанализированы тенденции изменения количества действующих физических лиц - предпринимателей и суммы уплаченного единого налога в бюджет. Рассмотрен порядок ведения учетных регистров физическими лицами - предпринимателями и основные аспекты налоговой отчетности плательщиков единого налога по группам.

Ключевые слова: единый налог, ставки налога, физические лица - предприниматели, налог, наемные работники, доход, затраты, регистры учета.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з науковими та практичними завданнями. В час фінансової кризи та економічної нестабільності підприємці потребують максимальної оптимізації податків. В більшості випадків найбільш гнучким є вибір спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблемні аспекти діяльності та оподаткування фізичних осіб – підприємців як представників малого бізнесу висвітлюються в працях вчених та практиків: Жук О. [2], Макаров В. [4], Тесля Н. [8] та багатьох інших. Мединська Т. [5] наголошує, що оподаткування фізичних осіб – підприємців повинно передбачати простоту визначення податкової бази та розміру податкового зобов'язання, мінімізацію реєстраційних процедур. Не поділяємо думку Боровика П., Колотухи С. та Бечко В. [1] щодо пропозиції звільнити платників єдиного податку від сплати єдиного соціального

внеску, оскільки саме він гарантує право на призначення пенсії для фізичної особи – підприємців. Проблемним питанням залишається формування оптимальної системи фізичних осіб – підприємців та запобігання ухиленню від сплати податків та обов’язкових платежів до бюджету.

Цілі статті. Основними завданнями публікації є визначення особливостей діяльності фізичних осіб - підприємців, аналіз податкового законодавства та умов застосування ними спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності. Проте додаткового дослідження вимагає проблема усунення спроб тінізації суб’єктів малого бізнесу, ухилення від сплати податків.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Відповідно до Податкового кодексу України [7] підприємці мають право на застосування загальної системи або спрощеної системи оподаткування. Враховуючи специфіку майбутньої діяльності, необхідно обирати за власною ініціативою одну з них, бо здійснення підприємницької діяльності за двома системами оподаткування неможливе.

На даний момент податковим законодавством передбачено чотири групи платників єдиного податку; збільшено ставки максимального розміру доходу, який дає змогу перебувати на спрощеній системі оподаткування; знижені ставки єдиного податку для платників третьої групи.

В табл. 1 наведено порівняльну характеристику щодо умов оподаткування суб’єктів малого бізнесу, які обрали спрощену систему оподаткування.

Таблиця 1

**Основні показники для вибору групи єдиного податку
фізичними особами - підприємцями**

Показники	Групи платників єдиного податку			
	Група 1 (фізичні особи – підприємці)	Група 2 (фізичні особи – підприємці)	Група 3 (фізичні особи – підприємці та юридичні особи)	
			Платники ПДВ	Неплатники ПДВ
Обмеження за обсягом доходу за календарний рік	300 000 грн	1 500 000 грн	5 000 000 грн без НДС	5 000 000 грн
Обмеження за кіль- кістю працівників	0	10	Без обмежень	
Дозволені види діяльності	Роздрібна торгівля на ринках, побутові послуги (за переліком)	Послуги населенню і платникам єдиного податку, виробництво, торгівля, ресторанне господарство	Без обмежень	
Ставки податку	до 10 % прожиткового мінімуму для працевдатних осіб на 1 січня	до 20 % мінімальної зарплати на 1 січня	3 % доходу + ПДВ	5 % доходу
Ведення обліку	Доходів	Доходів	Доходів і витрат	Доходів
Звітність	Щороку	Щорічно	Щокварталу	Щокварталу

Джерело: Узагальнено автором на основі: [8]

Платники єдиного податку першої і другої груп (а це виключно фізичні – особи підприємці), які не використовують працю найманих осіб, звільняються від сплати єдиного податку протягом одного календарного місяця на рік на час відпустки, а також за період хвороби, підтвердженої копією листка (листків) непрацездатності, якщо вона триває 30 і більше календарних днів.

Щоб перебувати на 1 групі, фізичні особи - підприємці повинні дотримуватись наступних вимог Податкового Кодексу:

- не використовувати працю найманих осіб;
- здійснювати виключно роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках та/або провадити господарську діяльність з надання побутових послуг населенню (перелік даних послуг наведений в статті 297.1 Податкового Кодексу України);
- обсяг доходу протягом календарного року не повинен перевищувати 300 тис. грн.

Ст. 293 Податкового Кодексу передбачено, що для першої групи платників єдиного податку повинна застосовуватись ставка у межах до 10 % розміру мінімальної заробітної плати (тобто на кінець 2018 р. розмір єдиного податку становить 372,30 грн). Як правило, міськими радами для визначення розміру єдиного податку застосовується максимальна ставка податку.

Для того, щоб перебувати на другій групі фізичні особи - підприємці повинні дотримуватись наступних вимог:

- здійснювати господарську діяльність з надання послуг, у тому числі побутових, платникам єдиного податку та/або населенню, чи виробництво та/або продаж товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства;
- кількість осіб, які перебувають у трудових відносинах з підприємцем не повинна перевищувати 10 осіб;
- обсяг доходу не повинен перевищувати 1,5 млн грн.

На другій групі платників єдиного податку не можуть перебувати фізичні особи – підприємці:

- які надають посередницькі послуги з купівлі, продажу, оренди та оцінювання нерухомого майна;
- які здійснюють діяльність з виробництва, постачання, продажу (реалізації) ювелірних та побутових виробів з дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органічного утворення та напівдорогоцінного каміння.

Зазначені вище фізичні особи – підприємці належать виключно до третьої групи платників єдиного податку, якщо відповідають вимогам, встановленим для такої групи.

Для другої групи платників єдиного податку ставка встановлюється у межах до 20 % розміру мінімальної заробітної плати (на кінець 2018 р. це 744,60 грн).

Вибір 3-ї групи спрощеної системи оподаткування є оптимальним для тих, що готовий платити податок з кожної операції, не хоче обмежувати себе певними видами діяльності та бажає без будь-яких обмежень співпрацювати як і з юридичними, так і фізичними особами.

Платником 3 групи можуть бути:

- фізичні особи – підприємці, які не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, не обмежена. Тобто, значною перевагою даної групи на даний момент є те, що обираючи її підприємець, може й не мати найманих працівників та при необхідності може залучати їх в необмеженій кількості.

- суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми. Знову ж таки ніяких обмежень по кількості працівників не встановлено.

Основна вимога, яка повинна бути дотримана вищезазначеними суб'єктами – це не перевищення платниками обсягу доходу понад 20 млн грн протягом календарного року.

Відсоткова ставка єдиного податку для платників третьої групи (фізичні особи) встановлюється у таких розмірах:

- 3 % доходу – у разі сплати податку на додану вартість згідно з Податковим Кодексом;
- 5 % доходу – у разі включення податку на додану вартість до складу єдиного податку.

Станом на кінець 2017 р., спрощену систему оподаткування в Україні застосовують майже 1,3 млн фізичних осіб - підприємців. Порівняно з відповідним періодом минулого року цей показник зріс на 139 тис. осіб. Найбільша кількість осіб, або 48,7 % працює на другій групі - 614 тис. осіб. Першу групу використовують 220 тис. осіб, або 17,5 %, третю - 427 тис. осіб, або 33,8 % від загальної кількості спрощенців [9].

Зокрема станом на 01.08.18 р. по Полтавській області обліковується 37901 фізична особа - платник єдиного податку (рис. 1). У порівнянні із відповідним періодом 2017 р. кількість платників єдиного податку збільшилась на 900 платників, або на 2,4 %.

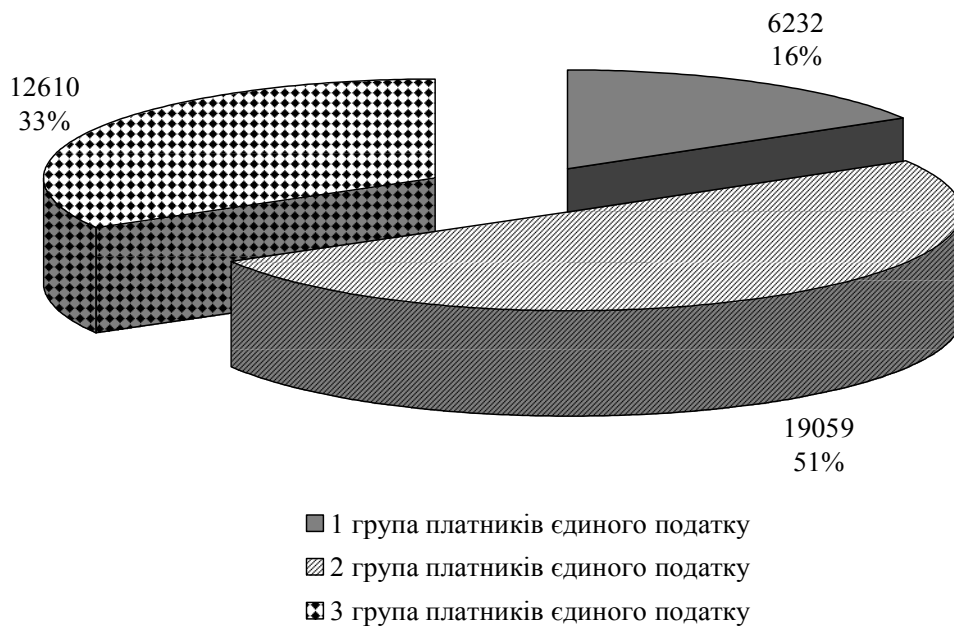

Рис. 1. Структура фізичних осіб – підприємців за групами платників єдиного податку у Полтавській області, 2017 р.

Джерело: узагальнено автором: [9]

Таким чином, найбільша частка єдиного податку обрали другу групу. Для підприємців цей варіант зручний. По-перше, відображення в обліку лише безготівкових оборотів по банківському рахунку за умови приховування готівкових надходжень, дозволяє занизити сукупний дохід та не вийти за межу дозволеного доходу за податковим кодексом для платника відповідної групи єдиного податку. По-друге, розмір єдиного податку є фіксованим та не залежить від доходу. Наприклад, за однакових умов діяльності відповідно по податкового законодавства та розміру отриманого максимально можливого доходу для платника другої групи фізична особа

– підприємець має можливість прорахувати вигоду у економії на сплаті єдиного податку у 8,4 рази (табл. 2).

Таблиця 2

Економічне обґрунтування домінантного вибору другої групи єдиного податку фізичними особами – підприємцями

Показники	2 група єдиного податку	3 група єдиного податку
Максимальний дозволений дохід у рік за Податковий кодексом, грн	1500000,00	5000000,00
Кількість найманих працівників, осіб	до 10 осіб	
Умовний максимальний дохід в місяць, грн	125000,00	
Розмір єдиного податку в місяць, грн	744,60	6250,00
Розмір єдиного податку в рік, грн	8935,20	75000,00

Джерело: розраховано автором

Платники єдиного податку першої і другої груп сплачують єдиний податок щомісячно авансом, проте не пізніше 20 числа поточного місяця. Такі платники єдиного податку можуть здійснити сплату єдиного податку авансовим внеском за весь податковий (звітний) період (квартал, рік), але не більш як до кінця поточного звітного року.

Платники єдиного податку першої і другої груп (а це виключно фізичні – особи підприємці), які не використовують працю найманих осіб, звільняються від сплати єдиного податку протягом одного календарного місяця на рік на час відпустки, а також за період хвороби, підтвердженої копією листка (листків) непрацездатності, якщо вона триває 30 і більше календарних днів.

У випадку, якщо на період відпустки або хвороби все ж були сплачені суми податку, вони підлягають зарахуванню в рахунок майбутніх платежів з цього податку за заявою платника єдиного податку.

У випадку, якщо платники єдиного податку першої чи другої групи у календарному кварталі перевищили максимальний обсяг доходу, то з наступного календарного кварталу вони повинні за заявою перейти на застосування ставки єдиного податку, визначеної для платників єдиного податку відповідної вищої групи, або ж відмовитися від застосування спрощеної системи оподаткування. Відповідно заява подається не пізніше 20 числа місяця, наступного за календарним кварталом, у якому допущено перевищення обсягу доходу. Окрім того, сума, що перевищує дозволений розмір доходу оподатковуватиметься за ставкою у розмірі 18 %.

Податковим (звітним) періодом для платників єдиного податку першої та другої груп є календарний рік. Податковий (звітний) період розпочинається з першого січня і закінчується останнім календарним днем грудня відповідного року. Платники єдиного податку першої та другої груп подають до контролюючого органу податкову декларацію платника єдиного податку протягом 60 календарних днів, що настають за останнім днем звітного податкового року, в якій відображаються обсяг отриманого доходу та щомісячні авансові внески. Податкова декларація подається до контролюючого органу за місцем податкової адреси.

У відповідності до ст. 295.3 ПКУ платники єдиного податку третьої групи сплачують єдиний податок протягом 10 календарних днів після граничного строку подання податкової декларації за податковий (звітний) квартал.

Отже, звітним періодом для платників 3 групи є календарний квартал, а строк подання декларації – протягом 40 днів після закінчення кварталу. Тобто суб'єкт господарювання зобов'язаний сплатити податок протягом десяти днів після закінчення 40-денного строку, встановленого для подання декларації. Сплата єдиного податку

платниками третьої групи здійснюється за місцем податкової адреси.

За перше півріччя 2018 р. по Полтавській області до місцевого бюджету надійшло 265,9 млн. грн. єдиного податку з фізичних осіб. У порівнянні із аналогічним періодом 2017 р. надходження збільшились на 44,2 млн грн, або на 19,9 %. У липні 2018 р. по Полтавській області надійшло 51,7 млн грн єдиного податку з фізичних осіб. У порівнянні з липнем 2017 р. надходження збільшились на 9,6 млн грн або на 22,8 % [3].

Платники єдиного податку першої і другої груп ведуть Книгу обліку доходів шляхом щоденного, за підсумками робочого дня, відображення отриманих доходів. Форма Книги обліку та порядок її ведення затверджені Наказом Міністерства Фінансів України № 579 від 19.06.2015 р. [6]. Платники єдиного податку третьої групи (фізичні особи – підприємці), які не є платниками ПДВ, ведуть Книгу обліку доходів шляхом щоденного, за підсумками робочого дня, відображення отриманих доходів. В свою чергу платники єдиного податку третьої групи (фізичні особи – підприємці), які є платниками ПДВ, ведуть Книгу обліку доходів та витрат. Для реєстрації Книги обліку доходів платники єдиного податку подають до контролюючого органу за місцем обліку примірник Книги (сторінки якої повинні бути прошиті та пронумеровані).

Висновки. Систематизуючи наукові дослідження вчених та чинну нормативно-правову базу, визначимо, що спрощена система оподаткування є оптимальним способом оподаткування доходів фізичних осіб – підприємців. Домінуючою у виборі підприємців залишається друга група єдиного податку. Вважаємо необхідним впровадити систему запобігання тінізації діяльності (наприклад у вигляді відкриття окремого фізичної особи – підприємця з «нульовими» оборотами замість оформлення трудового договору), мінімізації податків, які активно використовуються суб'єктами малого підприємництва.

Список використаних джерел:

1. Боровик П. Проблеми адміністрування та напрями вдосконалення механізму справляння єдиного податку в Україні / Боровик П., Колотуха С., Бечко В. // Бухгалтерський облік і аудит. Науково-практичний журнал. - № 2015. - № 2 – 3. – С. 14 – 19.
2. Жук О. І. Адміністрування єдиного податку в умовах змін в системі оподаткування / О. І. Жук // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. -2015. - Випуск 11. – С. 168 – 175.
3. Інформація від ГУ ДФС у Полтавській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oblrada.pl.ua/index.php/dpa?start=5>
4. Макаров В. В. Єдиний податок: умови використання і перспективи розвитку / В. В. Макаров, Н. М. Пилипенко // Вісник Хмельницького національного університету. - 2011. - № 2. - Т. 1. - С. 121 – 124.
5. Мединська Т. В. Єдиний податок у отримуванні доходів місцевих бюджетів та податковий контроль за його сплатою / Т. В. Мединська // Сталий розвиток економіки. Міжнародний науково-виробничий журнал. – 2014. - № 1 (24). – С. 218 – 224.
6. Наказ Міністерства Фінансів України «Про затвердження форм книги обліку доходів і книги обліку доходів і витрат та порядків їх ведення» № 579 від 19 груд. 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
7. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02 груд. 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ua>.
8. Тесля С. М. Особливості застосування спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого бізнесу / С. М. Тесля // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.3. – С. 280–286.
9. Цьогоріч підприємці сплатили до бюджету єдиного податку на 52% більше. Економіка. Укрінформ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2352414-cogoric-pidpriemci-splatili-do-budzetu-edinogo-podatku-na-52-bilse.html>